

Torjus Grønn

Alt eller ingenting

Gambleren Hitler styrte verden til krig

Bacheloroppgave i HIST 2020

Veileder: Jonas Scherner

Mai 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Torjus Grønn

Alt eller ingenting

Gambleren Hitler styrte verden til krig

Bacheloroppgave i HIST 2020

Veileder: Jonas Scherner

Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for moderne samfunnshistorie

Kunnskap for en bedre verden

Alt eller ingenting. Gambleren Hitler styrte verden til krig.

Innledning

Denne oppgaven vil søke å bevise at Adolf Hitler var en gambler og en opportunist som styrte verden mot den verste krigen noensinne, nemlig 2. verdenskrig 1939-1945. Oppgaven vil legge vekt på Hitlers personlighet, hans maktposisjon i 1930-tallets Tyskland, i tillegg til egenskapene i tidsperioden han levde i, som nøkkelfaktorer. Hitler var helt essensiell for hendelsene som førte verden ut i krig. Makten han oppnådde etter å ha blitt valgt inn som tysk kansler i 1933 var eksepsjonell og dominant. Utenrikspolitiske avgjørelser ble gjort av han alene, og dermed var hans personlighet en viktig faktor. I fire forskjellige caser fra 1935 til 1938 vil denne oppgaven forsøke å vise at Hitler gamblet med stadig større risiko for å oppnå sine mål. De fire casene er

1. innføringen av verneplikten i 1935
2. remilitariseringen av Rhinland i 1936
3. Innlemmingen av Østerrike (Anschluss) i 1938
4. Innlemmingen av Sudetenland (Münchenavtalen) i 1938

Hitler var ikke alene drivkraften til å nå disse fire målene, men han var den som trakk avtrekkeren og bestemte tidspunktene for hendelsene. Han var en mann som forsøkte å innprente sitt verdenssyn på bekostning av de som stod i veien. Politikken han drev både innenlands og utenlands var drevet av vold, trusler og et høyt spill. I likhet med det tyske ordspråket fra Første verdenskrig, “seier eller død”, førte Hitler Tyskland inn i en rekke situasjoner på 1930-tallet hvor utfallet var nettopp dette. I alle fall politisk død for Hitler om han ikke skulle lykkes.

Bakgrunn

Den østerriksk fødte Adolf Hitler (1889-1945) ble i 1933 utnevnt til kansler for Tyskland. Etter å ha kjempet på tysk side i Første verdenskrig, fortsatte han å jobbe for det tyske militæret etter krigen. Hans jobb var å infiltrere kommunistiske politiske partier. Hitler fant Det tyske

arbeiderparti (grunnlagt 24. Februar 1920), men så raskt at dette var et parti som befant seg på høyresiden av politikken. Han ble medlem av partiet, og gjorde det til sitt eget. Partiet endret navn til Det tyske nasjonalsosialistiske parti (NSDAP), og fikk i 1921 sin nye leder med diktatorisk makt. Adolf Hitler var nå den nye “Føreren” av partiet, og ledet nazistene til valgseier i 1933, hvor de oppnådde 43,9% av Tysklands stemmer. 17,3 millioner hadde stemt på Hitler og nazistene. Kort tid etter valgseieren avskaffet Hitler demokratiet som hadde blitt opprettet etter Første verdenskrig, og gjorde Tyskland til et diktatur. Diktatur var også den politiske trenden i Europa i mellomkrigstiden. Demokratiet som styreform var i krise. Etter Første verdenskrig var det bare Finland og Tsjekkoslovakia som beholdt sin demokratiske struktur. Ungarn, Østerrike, Italia, Jugoslavia, Polen, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Hellas, Portugal, Bulgaria, Albania og Spania var eller ble autoritære regimer i mellomkrigstiden.

Hitlers diktatur

Diktaturet i Nazi-tyskland derimot ble bygd opp på en slik måte at Hitler selv oppnådde en vanvittig makt som overgikk sine kolleger i andre land. Denne unike posisjonen han etter hvert befant seg i var tuktet på diverse forhold i verden og i Tyskland spesielt. Den ekstreme høyrevridde bevegelsen i Tyskland, Versaillestraktaten og depresjonen som herjet i verdensøkonomien etter børskrakket i New York 1929 var grunnleggende faktorer til Hitlers vei mot makten.

Som Longerich skriver i introduksjonen i sin Hitler-biografi, kvittet Hitler seg med det gjeldene politiske system. Han skapte et helt nytt system som gagnet han selv. De nye politiske strukturene var direkte knyttet til ham. Hitler sitt diktatur gjorde han så å si autonom i den forstand at han kunne bestemme over krig og fred. Gjennom å utnytte nasjonalismen, autoritære ønsker, rasismen, militarismen, revisjonistiske tankene, og imperialismen som var aktive elementer i de tyske eliter, kom Hitler i en posisjon i løpet av 1930-tallet til å endre Europas demografi. (Longerich, 2019, s. 3) Han legger vekt på at Hitler formet hendelsene i Tyskland og Europa på en høyst personlig måte ved å utnytte svakhet og passivitet hos sine motstandere, og samtidig bruke strømningene av tanker rundt seg til sin fordel. Gjennom Hitlers to bøker kan vi se politiske og militære mål han søkte, og i flere tilfeller oppnådde. Han ønsket å skape et sterkt militært Tyskland, og samle de tysktalende som befant seg utenfor rikets grenser. Samtidig

argumenterer Longerich for at Hitlers politiske strategi ikke kan forklares ut ifra et program, ei heller ut ifra uhemmet opportuniste. Denne oppgaven vil dog fremme at Hitler hadde klare politiske mål, og etterstrebet hele tiden å framskynde sine megalomane planer på en risikofylt måte. Hitler refererte flere ganger til at han ikke nødvendigvis hadde et langt liv foran seg, og dette synes å ha hatt en stor innvirkning på timingen og risikoen han var villig til å ta når det gjaldt store avgjørelser. Hans store forbilder var kong Frederick den Store av Prøysen (1712-1776) som styrte landet sitt gjennom den krevende 7-årskrigen, og Otto von Bismarck (1815-1889) som samlet de tyske statene under Prøysen etter tre kriger mot Danmark, Østerrike og Frankrike. Hitler var en begavet mann i den forstand at han kunne trollbinde store masser i sine taler. Han hadde evnen til å få makt, holde på, samt utvide den når han fikk den, og han brukte den aggressivt internt i Tyskland så vel som utenrikspolitisk.

For å plassere seg selv i en historisk sammenheng, tok Hitler til seg betegnelsen Det tredje riket i 1933. Uttrykket ble brukt av høyre-radikale og antidemokratiske grupperinger på 1920-tallet etter utgivelsen av “Das dritte reich”, skrevet av den tyske kulturhistorikeren Arthur Moeller van den Bruck (1876-1925) i 1923. Boka refererte til det første riket som var Det tysk-romerske riket (843-1806), og det andre riket som keiserdømmet Tyskland (1871-1918). Det tredje riket skulle erstatte den demokratiske Weimarrepublikken som ble opprettet etter Versailles-traktaten. Hitler kunngjorde at hans styre var Det tredje riket 1. september 1933, selv om det ikke var noen offisiell betegnelse.

Working towards the Führer

Ian Kershaw beskriver et viktig moment i Hitlers styresett i sin monumentale Hitler biografi. Det han kaller “*Working towards the Fuhrer*” er et helt sentralt begrep for å forstå hvordan maskineriet i det tredje riket fungerte. Denne metoden, eller arbeidsformen trekker linjer tilbake til den 21. Februar 1934. Statssekretær for Det prøyssiske landbruksministeriet Werner Willikens holdt en tale i Berlin. Talen var rettet mot representantene i Länder landbruksministeriet.

“Veldig ofte, og i mange steder har det vært tilfelle, allerede i tidligere år, at man ventet på kommandoer og ordre. Uheldigvis, så vil det også være slik i fremtiden. Men det er heller plikten til hver enkelt person å prøve, i førerens ånd, å jobbe for ham. (Working towards the Führer). De

som gjør feil vil merke det tidsnok. Men den som jobber korrekt for føreren og mot hans mål vil i fremtiden få de fineste belønninger en dag når de plutselig får legitim bekreftelse på sitt arbeid.” (Kershaw 2008, s. 320)

Ifølge Kershaw holder disse kommentarene nøkkelen til hvordan Det tredje riket opererte. Hitler var utradisjonell i sitt virke som kansler. Han hadde ingen forkjærlighet for møtevirksomhet, og gjorde ofte avgjørelser raskt, uten å informere personer det ville vært naturlig å informere. Hans stabsmøter ble jevnlig redusert fra 1933 til 1938. Etter dette ble det ikke avholdt noen flere møter. Hitler ønsket ikke å være involvert i de mindre spørsmålene, men ville heller at hans undersåtter gjorde seg kjent med hans vilje og ønsker. Dette gav hans undersåtter relativ stor frihet til å tolke Hitlers vilje og ønsker, og i noen tilfeller var de som jobbet for Hitler mer radikal enn føreren selv.

Fra sommeren 1934, etter president Hindenburgs død, ble Hitler sin makt bare større og større. Etter Blomberg-Fritsch skandalene i de første månedene i 1938, så var hans makt absolutt. I begge disse to tilfellene tok han over ansvarsområde til President Hindenburg og som direkte sjef for hæren. Ingen i moderne europeisk historie har oppnådd samme nivå av makt på så kort tid som Adolf Hitler. Han var flink til å utnytte enhver situasjon til hans fordel, og var meget rask til å oppfatte mulighetene som stod overfor ham.

Hitler brukte i flere tilfeller flere konkurrerende kontor i samme etat. Innenfor økonomi var det en rivalisering mellom Hjalmar Schächt og Hermann Göring. Schächt var en høyt respektert tysk samfunnsøkonom, og var riksbankpresident i to perioder inkludert 1933-39. I tillegg var han næringsminister 1934-37. Schächt klarte ikke å støtte seg til Hitlers ønske for en krigsøkonomi, og dermed ble Göring forfremmet. Schächt var bekymret for utviklingen av den tyske økonomien når det ble lagt så stor vekt på militære behov. I det lange løp ville økonomien lide. I 1937 gikk han av til fordel for Walter Funk. Göring på sin side var skaperen av 4-årsplanen fra 1936 som hadde som intensjon å gjøre Tyskland mest mulig uavhengig av internasjonal handel. Planen gikk ut på å skape et autarki (selvforsynt) rike, holde arbeidsledigheten lav, samt å ruste opp Tyskland militært. Hitler gjorde det til en vane å omgås med positive folk som jobbet for ham og hans vilje.

I utenrikspolitikken konkurrerte tre forskjellige kontor om hans gunst. Utenriksminister Konstantin von Neurath, Joachim von Ribbentrop, som hadde tittelen riksmminister av

utenrikspolitikk, og Alfred Rosenberg som ledet NSDAP sitt utenrikspolitiske kontor. Man kan argumentere for en splitt og hersk taktikk i disse tilfellene. Samtidig gjør slike konkurrerende poster det vanskelig, om ikke umulig for andre å oppnå utfordrende maktposisjoner til Hitler.

Militærets mann

Hitler var tvers igjennom en militærmann. Det var i den tyske hæren han hadde funnet sin plass og meningen med livet. I hans to bøker, *Mein Kampf* og oppfølgeren fra 1928, viser han ofte til militæret og dets betydning for Tyskland. Som han skriver i *Mein Kampf*, *“Det er bare et ord som uttrykker hva det tyske folk skylder denne hæren - alt!”* (Hitler, 2022, s. 344)

Hitler hadde klare formeninger om hvordan menneskets eksistens fungerer her på jorden. Han blandet inn raseteori (eugenikk) i sin politiske tankegang. Den sterkeste rett var det som gjaldt. Hitler la ekstremt mye vekt på makt og dets betydning for å gjennomføre vilje og politikk. Mennesket skulle være klar til å sloss for sin eksistens. *“Den som ikke ønsker å sloss her i verden, hvor permanent kamp er livets lov, har ingen rettigheter til å eksistere.”* (Hitler, 2022, s. 356). Hitler ønsket at hans folk tjenestegjorde folket sitt, altså den tyske ariske rase. Han forklarte videre at et tysk borger ikke var en som nødvendigvis bare var født i Tyskland, men en som hadde det tyske blodet i seg. Nasjonen var et sted hvor tyske folk bodde og at det ikke er en økonomisk union. Som det beskrives i *Mein Kampf*, så ønsker Hitler å samle hele det tyske folk under en nasjon. Det tyske folk var i hans mening det beste folket i verden, og trenger derfor større geografisk område å boltre seg på. Et større leveområde (lebensraum) var et helt sentralt tema for Hitler.

I hans andre bok skrev han om hvordan energiske stater alltid vil ha den største kapasiteten til å tilpasse sine territorier til størrelsen av folket sitt. De folkegruppene som er sterkeste er de som vil overleve den brutale kampen for eksistens her på jorda. Hitler refererte her til Sparta fra oldtiden som et eksempel å strebe mot. Sparta var den første folkestaten i den forstand at den var rasemessig ren. Dette mente Hitler var et resultat av systematisk bevaring av rasen. (Hitler, 1928, kapittel 2). Nazi-tyskland skulle i hans tid som kansler oppleve en kraftig opprustning, og et jag mot et homogent folk som skulle sloss Hitlers brutale kamp.

Opprustning

Da Hitler kom til makten i 1933, begynte han å ruste opp militæret i det skjulte. Allerede i oktober 1933 hadde Hitler forhørt seg med britene om Tyskland kunne tredoble sin hær til 300.000 mann. (Ullrich, 2017, s. 341). Den tyske utenrikspolitikken innebar en opprustning uten å provosere Frankrike eller Polen. Hitler lovet hæren at han skulle innføre verneplikt, og gjenvinne de tapte områdene fra Versaillestraktaten, i tillegg til en krig i øst. Opprustingen av den tyske hæren var derimot ikke kun Hitlers visjoner. Det tyske riket hadde allerede jobbet internasjonalt med å få rettigheten som andre land hadde, nemlig kontroll over eget militær. Den 11. Desember 1932 kom det en deklarasjon fra 5 stormakter. Som et prinsipp skulle det tyske folk få ruste opp som en annen nasjon, og detaljer rundt dette skulle ordnes gjennom Folkeforbundet i Genève. Denne retningen var allerede lagt under Schleiker regjeringen.

Opprustningen var et helt nødvendig delmål for at Hitlers utenrikspolitiske mål skulle kunne gjennomføres. Hitler la gjennomgående ekstremt mye vekt på nasjonens militær. Det skulle være en kilde til stolthet, og skape nasjonal selvfølelse. Uten en hær hadde ikke Tyskland en sjans i verden. “Det tyske folks sine prospekter er håpløse. Verken dagens leveområde, ei heller en gjenopprettelse av grensene fra 1914, vil la oss leve det liv som kan sammenlignes med det amerikanske folk. Hvis vi vil ha dette, enten må vårt folks territorium bli mye forstørret, eller den tyske økonomien må igjen begi seg på veier vi allerede vet om siden førkrigstiden. Makt er nødvendig i begge tilfeller. Spesifikt, først av alt, i gjenopprettelsen av vårt folks indre styrke, og så i en militær manifestasjon av styrke.” (Hitler, 1928, kapittel 9).

Utmelding av Folkeforbundet

Etter Tyskland meldte seg ut av Folkeforbundet i 1933, siktet Hitler seg inn på flere bilaterale avtaler. Den første signifikante avtalen var mellom Tyskland og Polen. Dette var en 10 års ikke-angrepsavtale, og fikk Hitler til å virke som en fredens mann. Den ble undertegnet 26. Januar

1934. Polen hadde for øvrig en lignende avtale med Sovjetunionen fra to år tidligere i 1932 som strakk seg over 3 år.

Avtalen med Polen ble gjennomført kun få dager etter en annen stor utenrikspolitisk seier. Saarområdet som hadde vært under kontroll av Folkeforbundet i 15 år skulle ha en folkeavstemning hvorav alternativene var videre kontroll av Folkeforbundet, kontroll av Tyskland, eller fransk kontroll. Kampanjen til nazistene innebar trusler og god propaganda. I Saarområdet bodde det en betydelig andel fra arbeiderklassen. Nazistene hadde tidligere ikke hatt den store tilhengerskaren fra nettopp arbeiderklassen, men i denne avstemningen vant de stort da over 90% av befolkningen stemte for å innlemme seg i det tyske riket. 9% stemte for videre kontroll av Folkeforbundet mens under 1% stemte for fransk kontroll. Dette var en stor seier for Hitler og hans nazistiske regjering.

Goebbels reaksjoner på folkeavstemningen 13. januar 1935 i Saar området lød som følger: *“En salme. Hele rike lytter. Menneskene på torget nedenfor er i vanvidd. Som i et vanvidd. Høres ut som en bønn. En provins gjenvunnet. Alt skriker og raser.”* (Reuth, 1992, s. 857).

Hitler visste å bruke en politisk seier. Han var en mester til å posisjonere seg godt diplomatisk ved bruk av både makt og uortodokst diplomati. Han viste stadig gjennom 1930-årene at han både presset og lurte andre land og aktører til å agere på den måten han ønsket, eller i det minste holde seg unna. Ikke-angrepsavtalen mellom Polen og Tyskland var et eksempel på dette.

“Hitler er helt oppslukt av utenrikspolitikk”, skrev Goebbels i 1934. Hitler ville videre bestemme retningen på alle viktige bestemmelser, og slik han hadde ødelagt den politiske venstresiden og underlagt seg den konservative koalisjonen, viste han sikker sans for hans motstanderes svakhet. Han utnyttet dette dristig og skruppelløst i det som for ham var nytt terreng. Som et resultat trengte han kun tre år på å gjøre suksessive fantastiske kupp som fjernet systemet laget av Versaillestraktaten. (Ullrich, 2017, s. 479)

Fra 1935 var det vanskelig for Tyskland å kamuflere opprustningen sin. Frankrike og Storbritannia fordømmer Tysklands opprustning. Storbritannia ønsket å begrense og ha kontroll på Tysklands opprustning, så de søker en våpenavtale med det tyske riket. Hitler på sin side opplevde at demokratiene ikke var samstemte, og var helt uinteressert i avtaler som måtte gjøres med flere land. Hitler ønsket kun bilaterale avtaler.

INNFØRING AV VERNEPLIKT 1935

Det første offisielle bruddet Hitler gjorde med Versaillestraktaten var innføringen av verneplikten i Tyskland 17. Mars 1935. Avtalen fra 1919 gjorde Tyskland svært begrenset militært. Landets hær skulle ikke overskride 100.000 mann, ingen flåte eller flyvåpen, og politistyrkene var reduserte. Mange av Tysklands dimitterte soldater fra Første verdenskrig inngikk i nye paramilitære grupper som ble kalt Freikorps de første årene etter krigsnederlaget. Noen av disse igjen tilsluttet seg ekstreme politiske partier på høyre og venstresiden. I Hitlers nasjonalsosialistiske tyske arbeiderparti, NSDAP, fikk de paramilitære styrkene en betydelig rolle. Sturmabteilung (stormavdeling) eller SA for kort, var viktig for nazistene i deres jakt på stemmer og kamp mot andre høyreekstreme partier samt kommunistene. Gjennom blant annet flittig bruk av SA intimiderte og truet Hitler sine valgmasser samtidig som han bergtok dem med sine lange taler. *“Fysisk intimidasjon er en signifikant måte å påvirke massene så vel som individene”* (Hitler, 2022, s. 64).

“I vår egen historie, ser vi hvor vidunderlig vårt folks kapasitet for transformering. Prøysen i 1806 og Prøysen i 1813. Hvilken forskjell! I 1806 var staten karakterisert uhyggelig kapitulasjon overalt, en uhørt elendighet i borgerlig innstilling, og i 1813 var staten karakterisert av det mest glødende hat mot utenlandsk dominans og en patriotisk offervilje for sitt eget folk, den mest heroiske viljen til å sloss for frihet! Hva, i all sannhet, har forandret siden da? Folket? Nei, i sin indre essens har det forblitt som før, bare dets lederskap har kommet i andre hender. En ny ånd fulgte svakheten av den prøyssiske administrasjonen og det forbenet og aldrende lederskap av post Frederick (den store) perioden. Baron von Stein og Gneisenau, Scharnhorst, Clausewitz og Blücher var representanter av nye Prøysen. Og verden hadde i noen få måneder igjen glemt de syv år før dette Prøysen hadde gjennomgått erfaringene fra Jena.” (Hitler, 1928, kapittel 11).

Veien mot verneplikten innebar at Hitler meldte Tyskland ut av Folkeforbundet. Hitler ville ikke være en del av et forbund som inneholdt nasjoner som ville holde Tyskland nede. Han tenkte da i første omgang på Frankrike. *“Frankrike må bli vurdert som den mest farlige fienden fordi hun*

alene, på grunn av hennes allianser, er i en posisjon som kan true nesten hele Tyskland med fly, selv en time etter utbruddet av en konflikt.” (Hitler, 1928, kapittel 11). Alliansesystemet i Europa var dermed noe Hitler aktet å gjøre noe med før han turte å innføre verneplikten. I en hemmelig tale til noen få representative fra pressen i april 1940, noen uker før Tysklands invasjon av Frankrike sa Goebbels hvor mye nazist lederskapet hadde fryktet et forebyggende fransk angrep i den tidlige fasen av militariseringen. “En fransk leder burde ha sagt i 1933, som jeg med sikkerhet ville ha gjort om jeg hadde vært fransk statsminister...forfatteren av Mein Kampf som inneholder det og det, har blitt tysk kansler. Denne mannen kan ikke bli tolerert som vår nabo. Enten må han forsvinne, eller så må vi begynne å marsjere. Det ville vært helt logisk, men det ble ikke gjort. De lot oss være, og vi hadde muligheten til å gå videre uhindret gjennom denne risikoen”. (Ullrich, 2017, s. 477).

Tidslinje for innføring av verneplikt

Den 5. mars 1935 var det planlagt tysk-britiske avtaler, men etter at Storbritannia kunngjorde at de gjorde en 50% økning av finansieringen til flyvåpenet, så avlyste Hitler samtalen på grunnlag av en sår hals. Hermann Göring gjorde få dager senere et intervju med den britiske reporteren Price, hvor han skryter av at Tyskland har et flyvåpen som inneholdt 1500 krigsfly. Disse var til defensivt bruk. I virkeligheten hadde Tyskland kun litt over 800 fly.

Den 15. mars ble det lagt fram et forslag i det franske parlamentet om at verneplikten skulle økes fra et til to år. Hitler brukte disse to “provokasjonene” fra de to vestlige demokratiene og handlet raskt. Som han ofte gjorde, kunne han tenke vel og lenge på hvordan og når han skulle oppnå sine mål, før han plutselig bestemte seg for at tiden var inne. I avgjørelsene involverte han de han ønsket, og det trengte ikke være noen som helst. I forhold til sine partifeller og medsamsvorne var Hitler mer vågal, mer brutal og flinkere til å se og utnytte svakhet hos fienden.

Den 16. mars informerer Hitler de tre landene Polen, Frankrike og Italia om at verneplikt gjeninnføres i Tyskland. Den franske diplomaten André Francois-Poncet bemerket seg at Hitler ikke hadde tegn til en sår hals.

Den 17. mars feirer Tyskland at de har laget en lov som bryter med Versaillestraktaten. Hitler hadde lyktes med lovnaden han hadde gitt forsvarsminister Werner von Blomberg i 1933.

Verneplikten skapte entusiasme og samhold i Tyskland. Det skulle på litt lengre sikt også løse arbeidsledigheten, ettersom mange unge menn nå skulle innkalles til militæret.

Størrelsen på hæren i fredstid ble også endret. I et memorandum fra general Beck den 6. mars, hadde Tysklands divisjoner økt fra 23 til 36, slik at hæren framover talte 550.000 mann, altså 5 ½ ganger større enn Versaillestraktatens bestemmelser. Denne fastsettelsen av størrelsen var nok en avgjørelse Hitler gjorde der og da, uten å rådføre seg med sine generaler. (Ullrich, 2017, s. 496).

Risiko ved verneplikt

Innad i Tyskland var det en risiko å skape misnøye hos unge menn som var pasifister eller krigsmotstandere. Denne risikoen var nok noe beskjedent med hensyn til hvordan nazistpartiet brukte vold og intimidering, samt den store arbeidsledigheten som nå kunne se et lys i tunnelen. Derimot var nok den største risikoen Hitler løpte ved å fokusere såpass mye som han gjorde på militærets styrke, fremtidige økonomiske problemer. Gjennom 30-tallet førte Hitler en krigsøkonomi uten å være i krig. Dette gikk utover befolkningens behov, og ville bare øke i takt med midler som til stadighet ble prioritert militære hensyn.

I forhold til andre land i Europa som kunne ha gjort mer enn bare å protestere, var det nok kun Frankrike, Storbritannia og Italia var i posisjon til å gjøre noe. Først og fremst Frankrike på grunn av sin geografiske plassering samt militære styrke. De tre landene hadde ikke tett samarbeid, men hadde noe forskjellig syn på hvordan de skulle agere ved Hitlers brudd på internasjonale avtaler. Både i Frankrike og Storbritannia var det stor uvilje til en ny krig, i tillegg til intern uro som følge av depresjonen og politiske skandaler. Frankrike var det landet som nærmest kunne ha gjort noe mot Tyskland, men ville ikke handle alene. For Storbritannia sin del var militær intervensjon helt utelukket, og dermed var de to demokratiene paralyisert. Italia på sin side viste ingen stor protest mot den tyske verneplikten, samt at de skulle vise seg å ha ambisjoner i Abessinia som stod i konflikt med de to demokratiene senere samme år. De tre

landene samlet seg riktignok rundt en avtale kalt Stresa-fronten, hvor formålet var å hindre Tyskland i å bryte flere bestemmelser fra Versaillestraktaten. De tre landene holdt en konferanse i byen Stresa, Italia i fire dager fra 11. april. Denne avtalen begynte å kollapse da Tyskland og Storbritannia ble enige om den Anglo-tyske flåteavtalen i juni 1935. Tyskland fikk en avtale der de kunne øke størrelsen på overflateskip til 35% av den britiske flåten, og ubåtflåten kunne være opptil 45% av den britiske. Stresa-fronten kollapset helt da Italia invaderte Abessinia med 200.000 mann i oktober 1935.

Innføringen av verneplikten i Tyskland var en stor seier for Hitler. Reaksjonene i folket var meget positive, og de beundret Førerens dristighet. Det ingen andre hadde klart før han siden Versaillestraktaten, hadde han klart etter 2 år som kansler. *“Entusiasmen den 17. Mars var enorm. Hele München stod på beina. Folk kan tvinges til å synge, men ikke til å synge med slik entusiasme...Hitler har igjen klart å oppnå stor støtte hos folket. Han er elsket av mange.”* (Kershaw, 2008, s. 336).

REMILITARISERINGEN AV RHINLAND

Den 6. mars 1936 marsjerte tyske tropper inn i det demilitariserte Rhinland området. Hitler var aldri så nervøs som da han sendte inn styrkene sine til Rhinland. Dette innrømmet han senere. Han hadde aldri vært så nervøs som de neste 48 timene etter Rhinland okkupasjonen. De franske styrkene kunne med letthet ha tvunget tyskerne tilbake, og et slikt nederlag hadde vært meget farlig for Hitlers posisjon i Tyskland. Rhinland okkupasjonen kan argumenteres for at det var Hitlers største sjansespill. Han var på ingen måte alene om å ønske Rhinland remilitarisert, og dermed gi Tyskland militært herredømme over hele sitt rike. Men timingen hans var risikabel i øynene til hans generaler. Hitler kunne med andre ord ha mistet støtten internt i Tyskland, og dermed mistet makten.

Demilitariseringen av Rhinland var nedfelt i Versaillestraktaten så vel som Locarnoavtalen fra 1925. Dette var den første internasjonale avtalen Weimarrepublikken fikk være med på. Belgia, Frankrike, Italia og Storbritannia så vel som Tyskland skrev under avtalen som også gjaldt de

vestlige grensene til Tyskland. Italia og Storbritannia stilte som garantister ved eventuelle brudd. Avtalen hadde opp til 1936 hatt stor betydning for prospektene for fred i Europa.

Frankrike og Sovjet undertegnet en bilateral avtale i 1935 som skulle sikre felles assistanse mellom de to landene. Dette kan sees på som en direkte respons til annonseringen av verneplikt i Tyskland samme år. Avtalen mellom russerne og franskmennene trådte i kraft 20. mars 1936. Avtalen var mer en symbolsk pakt om vennskap, enn en reell allianse. Franskmennene hadde reservasjoner mot å koordinere de to landene sine militær, og enhver handling skulle godkjennes av Italia og Storbritannia. I tillegg hadde avtalen dårlig innvirkning på forholdet mellom Frankrike og Storbritannia. Innad i Frankrike var det også mye motstand mot denne avtalen. Tyskland på sin side mente hele avtalen var et brudd på ånden til Locarno avtalen fra 1925, og begrunnet dermed remilitariseringen av Rhinland som et selvforsvar mot den nye fransk-sovjetiske avtalen.

Forholdet mellom demokratiene Storbritannia og Frankrike til fascistiske Italia ble gradvis dårligere på grunn av konflikten i Abessinia. Italia invaderte Abessinia i oktober 1935, og konflikten der skulle vare i halvannet år. De vestlige demokratiene påførte Italia en handelsembargo, men denne var ikke effektiv. Først og fremst på grunn av at olje ikke var en del av embargoen.

Goebbels dagbøker

Joseph Goebbels, propagandaminister i Nazi-tyskland 1933-45, var en som hele tiden befant seg i Hitlers indre sirkel. Hans dagbøker overlevde krigen, og har gitt historikere stor innsikt i Det tredje riket, og Hitler selv. Dette avsnittet vil nå ta for seg utdrag fra Goebbels dagbøker fra de første månedene i 1936.

Goebbels skrev 21. januar om Rhinland situasjonen. *“Føreren er villig til å løse problemet plutselig, men ikke nå slik at de andre ikke kan komme seg unna Abessinia konflikten. Frankrike er fortsatt for lei av revolusjon.”* (Reuth, 1992, s. 925). Propagandaministeren viste gjennom sine oppføringer i dagbøkene sine at han hadde stor hengivenhet overfor sin Fører, og han skriver med stolthet at Hitler ønsker å ha han med på avgjørelsen av Rhinland. Goebbels håper ikke Hitler handler før pakten mellom Sovjet og Frankrike ble ratifisert, men at så må de gripe

muligheten for å okkupere Rhinland. Den Fransk-russiske bistandspakten hadde skapt motsetninger mellom Storbritannia og Frankrike. Videre skrev han at Hitler ventet på utfallet av en spesialkonvensjon i Genève som omhandlet Italia-Abessinia spørsmålet. Goebbels forklarer de neste dagene at møtet i Genève er den eneste usikre faktoren og at Hitler er *“fast bestemt nå. Ansiktet hans utstråler ro og fasthet. Det er nok et kritisk øyeblikk. Grep må tas nå. Verden tilhører de modige.”* (Reuth, 1992, s. 928). Proklamasjonen om remilitariseringen av Rhinland skulle gjøres samtidig som Tyskland tilbød en luftpakt, samt en ikke-angrepsavtale med Frankrike. Selve invasjonen skulle skje med lysets hastighet, og troppene skulle kamoufleres gjennom SA- og arbeidsfrontmarsjer. Goebbels mente militæret er de som viser størst bekymring rundt operasjonen. Hitler tilbyr også demilitariserte soner på begge sider av grensen.

Tyskland invaderte den 7. mars med 3.000 mann inn i Rhinland. 30.000 mann stod i reserve bak elva. Frankrike trodde Tyskland invaderte med 10 ganger styrken, og valgte å ikke intervensere. Storbritannia ønsket ingen forhastet respons, og dette var med på å pasifisere Frankrike. Storbritannia var ikke villig til å risikere krig for en handling som dette, og nektet i tillegg å støtte ideen om sanksjoner fra Folkeforbundet. Tyskland hadde brutt den internasjonale avtalen fra Locarno, men slapp unna uten store konsekvenser. Hitler talte i Munchen 14. Mars 1936, *“hverken trusler eller advarsler vil forhindre meg fra å gå min egen vei. Jeg følger stien gitt til meg av forsyn med den instinktive sikkerheten til en søvnjeger”*. (Evans, 2006, s. 635-637).

Goebbels skrev 8. mars: *“Førerens tale, 15 strålende resonnement. Henrivende kommer rørt til tårer på slutten jeg er helt borte. Alt sammen et vanvidd av spenning. Riksdagen ble oppløst. Den 29. mars nyvalg. Rapporter fra Rhinland: alt gikk fantastisk. Et vanvidd av entusiasme langs hele reinen. Utenlandske stemmer strålende. Frankrike ønsker å ta et oppgjør med Folkeforbundet. Så det er riktig! Så de vil ikke handle. Det er hovedsaken. Alt annet er søppel. Føreren er kjempefornøyd. Vi svømmer alle lykke for en dag. Rhinland er et hav av glede. Invasjonen gikk etter planen. Verden tilhører de modige. England forblir passive. Frankrike opptrer ikke alene. Italia er skuffet. Amerika uinteressert. Vi har igjen suverenitet over vårt eget land. Mye nervebelastning, men også en fantastisk suksess.”* (Reuth, 1992, s. 934).

Remilitariseringen av Rhinland var en gigantisk suksess for Hitler og Nazi-tyskland. Det hadde en samlende effekt på tyskere generelt, og lettet på noe av urettferdigheten mange tyskere opplevde etter Versaillestraktaten. Selve remilitariseringen kunne ha blitt utført av andre enn

Hitler og hans NSDAP. En slik operasjon ville ha vært på agendaen til enhver tysk nasjonalist regjering. Til og med Frankrike, som var Hitlers største frykt innså etter hvert som Anglo-franske forhold ble kjøligere, var en remilitarisering sannsynlig. Hitlers måte å gjøre det på var det mest uventede. De fleste observatører ville trodd at diplomatiet kunne lykkes med å oppnå samme resultat, men på et senere tidspunkt. I alle tilfeller klarte ikke Frankrike tanken på en militær konfrontasjon, spesielt med tanke på at de overvurderte mengden av de tyske styrkene. (Kershaw, 2008, s. 350-351).

10.mars: "Så langt er nyhetene fra London gode. Mindre fra Paris. Men det er ikke noe offisielt enda. Vi venter alle med febrilsk utålmodighet. Den 18. mars 1936 sendte den franske regjeringen telegraf til Genève med krav om umiddelbar sammenkalling av Folkeforbundets råd på grunn av okkupasjonen av Rhinland...Frankrike anklaget Tyskland for å bryte traktaten og fordømte det tyske trekket moralsk. De krevde at garantist maktene England, Belgia, og Italia nå er villig til å yte bistand som fastsatt innen traktaten Locarno. I London er det en viss endring til fordel for Frankrike. London er i en forferdelig klemme. Vi må bare holde oss rolige. Eden kommer med en uttalelse i Underhuset: skyld på Tyskland, men grip også den gode muligheten med oss...Krig og sanksjoner er uaktuelt." (Reuth, 1992, s. 935).

Reaksjonene til vestmaktene var splittet. Italia nærmet seg Tyskland i sin utenrikspolitiske oppførsel. Mussolini skulle etter hvert snakke om en "akse" mellom Roma og Berlin. Forholdet mellom de to diktatorene skulle få sterke bånd og stor betydning de neste årene. Samarbeidet dem imellom strakk seg fra støtte, eller fravær av motstand i utenrikspolitiske spørsmål. I tillegg samarbeidet de to landene i støtten til den spanske fascistene Francisco Franco i den spanske borgerkrigen fra sommeren 1936.

Frankrike og Storbritannia var splittet i sitt syn på hvordan de skulle forholde seg til tyske handlinger. Italia-Abessinia konflikten samt Frankrikes tilnærminger mot Sovjet gjorde det vanskelig for de to demokratiene å være samkjørt. Folkeforbundet var et for svakt organ til å samkjøre stormaktene.

13. mars: "*Føreren har nettopp ankommet fra München, og er veldig optimistisk.*"

Forhandlingene hadde blitt flyttet fra Genève til London. "*Alt som forventet. Pressekampanjen i Paris er ikke engang så sterk som fryktet. Hitler gjør et fast og godt inntrykk. Å gå tilbake er*

uaktuelt. Franskmennene la press på England. Men den engelske opinionen er for sterk i vår favør. Vi hadde ikke klart oss uten dem.” (Reuth, 1992, s. 938).

Dollfuss affæren

På vårparten av 1933 i Østerrike drev nazister undergravende aktiviteter mot regimet. Disse østeriske nazistene var i ledtog med tyske nazister, og var i opposisjon mot forbundskansler Engelbert Dollfuss og hans austro fascistiske regjering. Austro-fascistene samarbeidet på sin side med italienske fascistene, og ønsket et fortsatt uavhengig Østerrike. Dollfuss og hans regime bannlyste det østeriske nazistpartiet. Hitler ønsket som kjent fra Mein Kampf, en sammenslåing av de to tyske statene med han selv som overhode. Som en respons på Dollfuss sin handling, tok han sikte på å ødelegge den østeriske økonomien. Tyskere som ønsket å besøke Østerrike måtte nå betale 1.000 reichsmark for innreise fra Tyskland. Hensikten med dette var å lamslå den østeriske turismen. *“Denne handlingen vil mest sannsynlig lede til at Dollfuss og hans regjering vil kollapse, og nye valg må bli avholdt.”* Dette fortalte Hitler sitt kabinett.

Hitler mente at nye valg ville føre til at Østerrike kom nærmere Tyskland, og at en ekstern annektering ville vise seg å være unødvendig. Østerrike svarte med å innføre strengere grensekontroll, og nazister fra begge land slet nå med å krysse grensen. (Ullrich, 2017, s. 491).

Italia, Storbritannia og Frankrike lovet i en felles uttalelse 17. Februar 1934 at de støttet Østerisk uavhengighet. Hitler og Mussolini møttes i Venezia sommeren 1934 for å prøve å komme til en enighet rundt Østerrike, men som Mussolini sa om Hitler *“Han er mer sta enn han er intelligent, og ingenting positivt kom ut av våre diskusjoner”*. Seks uker etter møtet i Venezia myrdet østeriske nazister forbundskansler Dollfuss, og forsøkte å ta makten i landet. Den østeriske hæren lyktes imidlertid å slå ned kuppet, som Hitler ganske sikkert hadde godkjent.

Kuppforsøket var kun en forsmak på hva som skulle skje fire år senere, men viste hvilke sjanser den tyske diktatoren var villig til å ta. Italia sendte to divisjoner til den østeriske grensen og forholdet mellom de to diktatorene var kjølig som en konsekvens av drapet på Dollfuss.

Tysklands utenrikspolitiske situasjon ble svekket, og Hitler møtte kritikk i sin egen generalstab som var redd for hvilke konsekvenser dette ville ha for den militære opprustningen. (Ullrich, 2017, s. 492).

Berlin-Roma aksen

Mussolini talte 1. november 1936 om Berlin-Roma aksen. Opprinnelsen av termen aksemaktene kommer fra denne talen. En akse som resten av Europa roterer rundt. Utenriksminister Ciano hadde vært i Tyskland for å signere et hemmelig dokument. Begge land var enige om å respektere hverandres ambisjoner og alliere seg mot republikanske Spania. I løpet av Den spanske borgerkrigen som varte fra 1936 til 1939, fikk Wehrmacht prøvd ut sine nye militær, spesielt panservogner og fly. Italia og Tyskland samarbeidet delvis i militæroperasjoner som i bombingene av Guernica den 26. April 1937. 43 tyske bombefly samt noen italienske fly slapp nesten 50.000 kg brennende eksplosiver over den baskiske byen, og drepte 1600 og mens 800 ble skadd. (Evans, 2006, s. 640).

En endring i tysk utenrikspolitikk

Tyskland var nå en rustet militærmakt med allierte på kontinentet. En annen utenrikspolitikk skulle komme til syne. Den 5. november 1937 møtte Hitler sitt militære lederskap i et hemmelig møte. Her fortalte Hitler om sine planer krig i Europa. Innholdet i møtet er bevart i Hossbach Protokollene. Friedrich Hossbach var militæradjutanten til Hitler fram til tidlig 1938. Hitler bedyrte på møtet at Tysklands befolkning på 85 millioner ikke hadde nok plass å leve på, samtidig som levestandarden ikke kunne opprettholdes. Målet om autarki var ikke oppnåelig i forhold til både mat og økonomien som en helhet. Tysklands problemer kunne bare løses med makt. Hitler sammenligner sin situasjon med sine helter Frederick den store og Bismarck. Hans tre scenarioer for krig var rettet mot Tsjekkoslovakia og Østerrike.

Case 1: Krig 1943-1945. Fra tysk synspunkt var dette det aller siste tidspunktet en krig kunne føres. Dette på grunnlag av at deres nye våpen ville bli utdatert og andre nasjoner ville ha tatt igjen forspranget Tyskland hadde militært.

Case 2: Krig mot Tsjekkoslovakia ville vært riktig om en krise innad i Frankrike hadde gjort det umulig for den franske hæren å føre krig mot Tyskland.

Case 3: Hvis Frankrike var så involvert i en krig med en tredjepart, at hun ikke kunne ført krig mot Tyskland.

Hitler mente at Storbritannia og muligens Frankrike hadde avskrevet Tsjekkoslovakia. Uansett var han av den klare mening at Frankrike ikke ville angripe Tyskland uten britisk støtte. Italia var han sikker på ikke kom til å bry seg Tsjekkoslovakia, men Østerrike derimot var han usikker på når det gjaldt Italia sin posisjon. (Hossbach, u.å. s. 5-6)

Under et møte i 1937 med lord privy seal Lord Halifax, sa Hitler: “en nærmere sammenkobling mellom Østerrike og Riket måtte under alle omstendigheter bli skapt.” Halifax svarte at den britiske regjering var forberedt på å diskutere alle omstridte problemer så lenge vold ikke ble brukt. Hitler ble veldig irritert, og var ikke fornøyd med det svaret. “Hvor annerledes Hitler var i forhold til den rolige, sindige kansleren som satt på andre siden av Simon og Anthony Eden to år før. Hans triumferende stemme i seg seg ville signalisert til en nøytral observatør at tiden har forandret seg. Hitler fra 1937 følte seg ikke lenger forsiktig fram som Hitler fra 1935. Han var tydelig overbevist over sin egen styrke og andres svakheter,” noterte den tyske oversetteren Paul Schmidt seg. (Ullrich, 2017, s. 709).

INNLEMMINGEN AV ØSTERRIKE. ANSCHLUSS 1938

“En dag, vil føreren gjøre tabula rasa i Østerrike.. Han kommer til å kaste alt inn i det. Denne staten er ingen ekte stat i det hele tatt. Deres folk tilhører oss, og vil komme til oss.. Og landet til tsjekkerne er heller ingen stat. En dag vil også det bli overkjørt.” (Ullrich, 2017, s. 711).

I begynnelsen av 1938 fant det østeriske politiet dokumenter hos en nazist. Disse dokumentene viste planer om en inkorporering av Østerrike med Tyskland. Provokasjoner og sabotasje skulle gjøre spenningen såpass stor at Tyskland fikk en unnskyldning til å blande seg inn militært.

Hitler og den østeriske kansleren Kurt von Schuschnigg møttes på grunnlag av dette den 12. Februar 1938 i Berchtesgaden, på den tyske siden av grensen. Schuschnigg forventet å diskutere den spente situasjonen mellom de to landene, men ble møtt av en Hitler som brukte sine evner til å skremme sin østeriske kollega, og vant fram med flere krav. “Min oppgave er forhåndsbestemt. Jeg har tatt den vanskeligste veien noen tysker har noensinne gjort, og jeg har oppnådd mer i tysk historie enn noen annen tysker var skjebnebestemt å gjøre. Du tror vel ikke at dere kan motsette oss en halvtime en gang? Hvem vet? Kanskje jeg vil være i Wien i morgen tidlig som en vårvind. Da vil du se!” Hitler hevdet han var i enighet med Italia, og at britene og franskmennene ikke ville løfte en finger for Østerrike. “Enten finner vi en løsning, eller så vil ting ta den kursen den tar.. Jeg har bare tid til i ettermiddag. Og når jeg forteller deg det, så ville det vært et godt råd å tro meg. Jeg bløffer ikke.”

Schuschnigg skrev under på det som skulle bli kalt Berchtesgaden avtalen. Den gikk ut på at han godtok å gi fengslede østeriske nazister amnesti, og Arthur Seyss-Inquart ble utnevnt til innenriksminister og fikk ansvar for politi og sikkerhet.

Hitler tale til østeriske nazister 26. Februar proklamerte at “det østeriske spørsmålet vil automatisk løse seg hvis Berchtesgaden avtalen implementeres.”

Schuschnigg annonserte at det skulle bli avholdt en folkeavstemning 13. Mars. Alle over 24 år skulle få muligheten til å stemme over Østerrikes framtid. Nå reagerte Hitler raskt. Denne folkeavstemningen ønsket han ikke.

Goebbels skrev 11. Mars. “Mussolini kan ikke gjør noen ting og London vil ikke gjøre noe. Paris usikkert, men sterk handicappet av regjeringsskrisen. I alle fall forbereder alt Føreren utarbeider de militære planene. Terningene kastet: Invasjon på lørdag. Går rett til Wien. Stor flyaksjon. Føreren drar selv til Østerrike. Om 8 dager er Østerrike vårt. Jeg diskuterer hele propagandakampanjen med Føreren. Brosjyrer, plakater og radio.” (Reuth, 1992, s. 1212)

Schuschnigg bukket under for press etter mye aktivitet mellom Seyss-Inquart og Göring, og trusler om invasjon. Den 11. Mars trakk han seg fra sin post, og annonserte det på radio. Han

bøyde seg for vold, og sa at hæren skulle frastå kamper hvis den tyske Wehrmacht marsjerte inn i landet. Seyss-Inquart beroliget befolkningen på radio. Göring skrev så en melding Seyss-Inquart skulle sende til Berlin. Der stod det at han ba om tysk militærassistanse for å opprette ro og orden. Etter nøling fra Seyss-Inquart, sendte Keppler det falske rop om hjelp til den tyske hovedstaden selv. Hitlers regime var meget opptatt av å skape autorisasjon som Goebbels kalte det.

President Miklas av Østerrike bekreftet Seyss-Inquart som ny kansler ved midnatt 11. Mars.

Klokken 05:30 den 12. mars invaderte tyske tropper inn i Østerrike. De møtte ingen motstand. I en radiomelding sa Goebbels *“Innkalt av den nye nasjonalsosialistiske regjeringen i Wien, vil (den tyske Wehrmacht) garantere at innenfor kort tid vil det østeriske folk bli gitt en ordentlig mulighet i en ekte folkeavstemning til å bestemme sin framtid og skjebne.”*

En tydelig lettet Hitler responderte til en beskjed fra Prins Philipp av Hesse. Philipp hadde fungert som en forbindelse mellom Mussolini og Hitler, og var svigersønn til kongen av Italia. Hans beskjed var at Mussolini hadde *“reagert ganske så rolig til hele affæren.”* Hitler svarte *“Vær så snill å si til Mussolini at jeg aldri glemmer dette...Aldri, aldri, aldri, uansett hva som skjer.”* (Ullrich, 2017, s. 716).

Ribbentrops sine rapporter bekreftet også at Storbritannia ville holde seg utenfor.

Hitler ankom Linz i Østerrike på ettermiddagen 12. Mars, og ble møtt med stor jubel. Som ofte før tok Hitler nå raske avgjørelser som var myntet på hans tolkning av omstendighetene. Samme kveld signerte han Loven om Gjenforening av Østerrike med det Tyske riket. I denne loven ble Østerrike beskrevet som et territorium av det Tyske riket, og 10. April ble satt som en dato for en *“fri og hemmelig folkeavstemning åpen for alle østeriske menn og damer over 20.”* (Ullrich, 2017, s. 717).

Folkeavstemningen 10. April endte med 99,75% i favør sammenslåing med Det tyske riket. Hvorvidt resultatet var ekte, kan diskuteres. Viktor Klemperer skrev *“Ingen tror at dette var en hemmelig avstemning, og alle skjelver.”*

Nicolaus von Below, en av Hitlers adjutanter fra 1937 og ut krigen innrømte at han på våren 1938 var urolig på grunnlag av hvordan Hitler pratet. *“Foruten han var det ingen som nå eller i*

nær framtid...som kunne utføre oppgavene som stod foran det tyske folk.” hadde Hitler sagt. Han pratet stadig og ustanselig om hans historiske oppgave han måtte utføre. (Ullrich, 2017, s. 721).

Hitlers popularitet var nå på sin høyde. Som beskrevet av Hamburg lærer Luise Solmitz, var Hitler *“en mann som ikke frykter noen ting, som ikke bøyer seg for kompromisser, hindringer eller vanskeligheter.”* Ikke alle var like optimistiske. I Munchen var det store køer foran butikker og bakerier den 12. Mars. Befolkningen hamstret varer i frykt for en ny krig. Frykten var dog kortvarig da det ble klart at de vestlige maktene ikke ville gjøre noe. En observatør fra Rhinland-Pfalz skrev *“Han kan gjøre hva han vil fordi alle gir etter for ham. Hans bedrag i Tyskland har også vist seg effektive utenlands. Her også har Hitler funnet sine Hugenbergs.”* (Ullrich, 2017, s. 719). Her refereres det til mediemogulen Alfred Hugenberg som støttet Hitler på hans vei til makten i den tro at han skulle kontrollere han. Dette klarte han ikke, og ble raskt skjøvet til side av nazistene.

Goebbels strålte av entusiasme i sitt innlegg 13. Mars: *“Om natten hørte jeg de rørende meldingene fra wien over radio. 30. januar 1933 for Østerrike. Tårene kommer opp i øynene mine. Seyss-Inquart forbundskansler. Tross alt bøyd Mikla seg for hendelsens makt. Et fullstendig nasjonalsosialistisk kabinett. Dette er revolusjon for Østerrike. London og Paris protesterer voldsomt. Italiensk presse har snudd fullstendig. Hun hilser utviklingen velkommen. Mussolini deltar ikke i protesten. Italia ønsker å vise at de også kan være for trofaste. I Praha er man ganske sjokkert. De kan kjenne morgenluften.”* (Reuth, 1992, s. 1215).

Den 4. april England anerkjente annekteringen av Østerrike. Anschluss var et stort og viktig steg for Nazi-tyskland. Økonomisk og militært kom Tyskland styrket ut av det. Forståelsen og samarbeidet mellom Hitler og Mussolini skulle øke i omfang de nærmeste årene. Hitlers momentum økte, og Føreren kunne knapt sole seg i glansen før han pekte seg ut neste mål.

INNLEMMINGEN AV SUDENTENLAND. MÜNCHENAVTALEN 1938

Tsjekkoslovakia sin befolkning på nesten 15 millioner inneholdt ca. 3,5 millioner sudettyskere. Mange sudettyskere følte seg forulempet, og var mer plaget av arbeidsledighet enn den tsjekkosllovakiske befolkning for øvrig. Den 28. mars fikk lederen av det tyske sudeten parti, Konrad Henlein beskjed av Hitler om at det tsjekkosllovakiske spørsmålet skulle løses i nær framtid. Henlein fikk instruksjoner om hvordan dette skulle skje. Instruksene innebar at Henlein skulle *“alltid kreve så mye at de aldri kan bli fornøyd.”* (Ullrich, 2017, s. 721).

Wehrmacht mobiliserte delvis på grensen til Tsjekkoslovakia 20-21. mai. Reaksjonene fra Storbritannia og Frankrike var tydelige, og Tyskland måtte forsikre de to demokratiene at de ikke kom til å angripe sitt naboland.

Hitler fortalte lederne av Wehrmacht og utenriksdepartementet *“Det er min jernvilje at Tsjekkoslovakia vil forsvinne fra kartet.”* Hitler hevdet at Storbritannia fortsatt trengte tid til å bygge opp sitt militær, samtidig som Frankrike ikke ville handle på egen hånd. Den 30. mai ga Hitler ordren om at Wehrmacht skulle forberede seg til invasjon av Tsjekkoslovakia innen 1. oktober. *“Det er min ugjenkallelige avgjørelse å ødelegge Tsjekkoslovakia gjennom militær handling. Tidspunktet for når dette vil skje militært og politisk faller på det politiske lederskap å avgjøre.”* (Ullrich, 2017, s. 727)

Sjef for generalstaben Ludwig Beck hadde sine reservasjoner mot måten Hitler angrep sine mål. Han var redd for at de vestlige maktene ville se seg nødt til å intervensere, og at Tyskland ikke var adekvat forberedt for en lengre krig Hitlers handlinger ville provosere fram. Beck argumenterte for at en militær konflikt med Tsjekkoslovakia ville *“automatisk ekspandere inn i en europeisk eller verdenskrig, som ville ende opp i en katastrofe og ikke kun et militært nederlag for Tyskland.”* Beck uttrykte sine bekymringer i en rekke memorandum. Den 10. august samlet Hitler generalstaben sin for å gå gjennom militærplanene. Han møtte på både støtte og skepsis, og mente selv at det var Beck som var kilden til motstanden. General Brauchitsch beskrev i sin dagbok Hitlers reaksjoner. *“Han sa folk prøvde å sabotere hans arbeid. I stedet for at generalstaben ble glad for å jobbe med sitt tankesett, nektet de alle tanker om krig...Det var på høy tid at sjefen for generalstaben (Beck) forsvant...Det var en skandale at han nå satt i stolen som en gang var okkupert av Moltke. Moltke måtte beherskes av Bismarck. Nå var situasjonen helt motsatt.”*

Beck fratrådte sin post 18. august etter at Hitler hadde talt tre dager før på Jüterbog til hans generaler. Der hadde han forkastet Beck sine ideer. Hitler godtok resignasjonen, men holdt det hemmelig på grunn av den spente politiske situasjonen. Franz Halder overtok for Beck. (Ullrich, 2017, s. 730).

Tysk propaganda mot Tsjekkoslovakia vekke krigsfrykt i Riket, *“Folk frykter at krig vil komme, og at det blir Tysklands fall. Ingen steder kan entusiasme for krigen merkes...Ingen i arbeiderklassen (og veldig få fra andre sosiale lag) tror at Sudetenland er så viktig at Tyskland må ha det. Krig vil bli veldig upopulært i Tyskland.”* skrev en SPD-observatør i eksil. (Ullrich, 2017, s. 733).

11. september skriver Goebbels: *“Vi må bare forholde oss til føreren. Han befaler, vi adlyder. Han vil gjøre det rette. Jeg stoler på ham som på gud. Lederen grubler over sine avgjørelser og avslutter sin tale. England er ikke interessert i Praha. Men Frankrike må gripe inn når landets nasjonale ære står på spill. Og da kan ikke England holde seg til side. Da går det løs. London ambassaden vil ha folkeavstemning. Dette vil i midlertidig være fatalt, fordi det vil bare gi halvparten av løsningen. Ting endrer seg time for time. Krig eller fred står på spill. Det begynner å bli alvorlig. Jeg klarer ikke å bli kvitt disse tankene. Men Føreren finner veien. I fare går han like sikkert som en drømmevandrer. Det har alltid vært som. Det blir nok det samme her.”* (Reuth, 1992, s. 1266).

Hitler avla en tale 12. September hvor han uttrykte et stort sinne for hvordan sudettyskerne ble behandlet i Tsjekkoslovakia. Han ga de vestlige demokratiene en advarsel om at sudettyskerene ble nektet selvbestemmelse, så ville det ha alvorlige konsekvenser. Reporteren Willam Shirer skrev om talen *“Jeg har aldri hørt Hitler fylt av så my hat, hans publikum så opprørt og forvirret.”* Protester og uro fulgte i Sudetenland. Goebbels noterte seg *“Ting forløper som vi ønsker.”* (Ullrich, 2017, s. 734).

Den 15. september møttes Neville Chamberlain og Hitler i Berchtesgaden. Hitler ønsket at Chamberlain fulgte prinsippet om selvbestemmelse, slik at han måtte gå med på å innlemme Sudetenland til Tyskland. Den 19. September sendte både den britiske og franske regjering like brev til den tsjekkosllovakiske presidenten Edvard Benes om at han måtte avstå alle områder som hadde en befolkning av 50% eller mer tyskere. Om han gjorde dette, ville de to demokratiene garantere de nye grensene. Benes godtok kravene to dager senere.

Hitler møtte Chamberlain på ny, men stilte nye krav. Han ba om å få tegne de nye grensene selv, at den tsjekkosllovakiske befolkningen trakk seg ut, samt at Wehrmacht måtte invadere Sudetenland. Chamberlain ble forbløffet og sint, og svarte tilbake i et brev dagen etterpå at om Wehrmacht krysset grensen, hadde ikke Tsjekkoslovakia annet valg enn å motstå militært. William Shirer observerte en sliten Hitler *“Jeg tror mannen er på grensen til et mentalt sammenbrudd.”* og at han hadde *“stygge svarte flekker under øynene.”* samt en nervøs rykning i hans høyre skulder.

Den 26. september ga Hitler en tale i Berlins Sportpalast. Her snakket han om den tysk-polske ikke-angrepsavtalen, flåteavtalen med Storbritannia, hans forsakelse av Alsace-Lorraine, vennskapet med Italia, og den fredelige Anschluss av Østerrike. *“Og nå står vi overfor det siste problemet som må og vil bli løst! Det er det siste territorielle kravet jeg vil gjøre i Europa, men det er et krav jeg ikke vil vike fra, og vil med guds hjelp se oppfylt.”*

Hitler drev med et høyt spill, og virket å ta temperaturen for krig i hans egen befolkning så vel som militæret. Storbritannia med Wilson og Chamberlain imøtekom Hitlers krav om Sudetenland, men Hitler nektet godta forslaget. Han truet med invasjon av Tsjekkoslovakia den 1. oktober. Andre Francois-Poncet advarte Hitler at en konflikt med Tsjekkoslovakia *“Hvis du angriper dette landet, vil du sette hele Europa i flammer...Hvorfor vil du ta risikoen, når dine fundamentale krav blir oppfylt uten krig?”* (Ullrich, 2017, s. 737-740)

Hitler presset stadig på i Sudetenkrisen. Selv om han fikk sine opprinnelige krav innvilget, nektet han å godta en avtale. Det kan trekkes paralleller til instruksene Henlein fikk, ved å *“alltid kreve så mye at de aldri kan bli fornøyd.”* Hva enn vestmaktene gjorde, så fikk ikke Hitler nok. Mulig han tester temperaturen for krig både i folk og hos sine generaler, men uansett hvilken måte man ser på det, så satser Føreren alt. Han dominerer samtalene med sine motstandere som hele tiden responderer på ham. Goebbels viser sin beundring for sin elskede Fører i sin dagbok 28. september: *“Føreren tror på sitt oppdrag med søvnløs sikkerhet. Hans skjelver ikke et øyeblikk. Et stort geni blant oss. Han beskriver Prøysens tilbakegang under Napoleon og den strålende oppstandelse. Du kan se at alt er klart for ham og han vet nøyaktig hva han vil...Man må gi ham dyp tro. Han er bedre, enklere, mer fremsynt enn noen tysk statsmann noen gang har vært. Han snakker med beundring om Mussolini, som foretok sitt Abessinske eventyr mot hele verden- en*

gal manns gjerning trodde man- og til slutt seiret. To slike menn, hva kan England og Frankrike gjøre mot det?” (Reuth, 1992, s. 1275).

Hitlers samtaler med Francois-Poncet foregikk den 28. September. Under samtalene fikk føreren en hastemelding fra den italienske ambassadøren Bernardo Attolico. Mussolini hadde sagt seg villig til å mekle. To timer før det tyske ultimatumet gikk ut, valgte Hitler å utsette mobiliseringen og delta i nye diskusjoner.

Goebbels skriver 29. september: “Da ideen om en fireveis konferanse kom med Mussolini, Chamberlain og Daladier i München, resulterer dette i en helt ny situasjon. Himmelen begynner å klarne opp litt. Vi har sannsynligvis muligheten: vi tar det sudettyske territoriet høytidelig. Den store løsningen er fortsatt åpen. Dette er en stor seier som Føreren nå kan vinne.” (Reuth, 1992, s. 1275).

München-avtalen ble signert av Hitler, Mussolini, Chamberlain og Daladier den 30. september, og var et kompromiss mellom franske, britiske og tyske forslag. Wehrmacht skulle begynne en okkupering av Sudetenland 1. oktober, og ferdigstilles 10. oktober. Frankrike og Storbritannia garanterte for uavhengigheten til det resterende tsjekkosllovakiske territorium. Hitler ønsket et ødelagt Tsjekkoslovakia, men virket nå å forsone seg med å innlemme kun Sudetenland. Resten av Tsjekkoslovakia kunne vente.

Goebbels skriver 1. oktober: “Alle puster lettet ut over at den store farlige krisen er over. Vi har alle gått på en tynn line over en svimlende avgrunn, men vi nå har igjen fast grunn under føttene. Det er en fin følelse. Alle i utlandet svømmer lykke. Ordet fred er på alles lepper. Verden er fylt med en gal glede. Tysklands prestisje har vokst enormt. Nå er vi virkelig en verdensmakt igjen. Nå er det på tide å forberede, forberede, forberede! Det var en seier av press og nerver. Mussolini gjorde en fantastisk jobb for oss.” (Reuth, 1992, s. 1276) Goebbels henter til at nye tyske utenrikspolitiske krumspring er i emning. Forberedelsene var i første omgang å innlemme resten av Tsjekkoslovakia. Privat sa Hitler at Münchenavtalen kun var en midlertidig løsning, og som Goebbels skrev: “*Hans besluttsomhet for å utsette tsjekkerne er uknuselig.*” Dette viste seg også å være tilfelle når Tyskland innlemmet resten av Tsjekkia og gjorde Slovakia under ledelse av Jozef Tiso i mars 1939.

Hitler var misfornøyd med flere aspekter av Münchenavtalen. Chamberlain framstod som helten. Som en fredens mann ble han feiret i gatene i München. Feiringen kunne tolkes som en *“undertone av kritikk av Hitler”* merket oversetteren Schmidt seg. Hitler var han fortvilet over folkets desperate ønske for fred. *“Det er ingen måte jeg kan føre krig med dette folket,”* konkluderte Hitler. *“Det tyske folk måtte rekalibreres psykologisk og gjøre det klart at det finnes ting som, skulle de ikke oppnås ved fredelige midler, måtte de gjennomføres med makt.”* (Ullrich, 2017, s. 745).

September sammensvergelsen

Konservative nasjonalister så vel som opposisjonen til Hitler i Tyskland var skuffet over de vestlige maktene, og at de ikke hadde klart å stoppe Hitler. Under samtalene i München skal det ha blitt opprettet en konspiratorisk gruppe med formål om å stoppe en europeisk krig. Om så var tilfelle, hadde de vært nødt til å avsette Hitler. Ingen statskupp ble uansett gjort som følge av at Münchenavtalen ble signert. Det er kun spekulasjoner hvorvidt denne planen hadde noen sannsynlig til å lykkes. Hans Oster fra etterretningstjenesten og Hans Gisevius fra innenriksministeriet hadde ønsket å bruke Sudetenland krisen til å avsette Hitler i et statskupp. Sjef for generalstaben Franz Halder var også delaktig i aktiviteter for å hindre krig. September sammensvergelsen ble kallenavnet på dette kuppforsøket som aldri ble noe av. Historikere er lunken i forhold til å legge for mye vekt på informasjon om dette angitte kuppet som aldri fant sted, ettersom vitnemålene kom i etterkant av krigen. (Ullrich, 2019, s. 746).

KONKLUSJON

De fire casene presentert i denne oppgaven ble diskutert av Hitler selv i en hemmelig tale til sin generalstab den 10. Februar 1939. Han forklarte overfor sine generaler at de diplomatiske og militære manøvrene han hadde foretatt seg de siste årene var planlagt og en del av en langsiktig plan for ekspansjon og opprustning. *“Alle de individuelle avgjørelsene som har blitt realisert*

siden 1933 er ikke resultatet av øyeblikks hensyn, men en del av en tidligere eksisterende plan.” Hitler forklarer at *“Tyskland var nødt til å ta det vågale steget å proklamere til verden at riket drev med opprustning,”* og at remilitariseringen av Rhinland var helt nødvendig. De tsjekkiske og østeriske problemene ble løst på gunstige tidspunkt, og var nødvendig for å styrke Tysklands politiske og strategiske posisjon. (Hitler, feb. 1939, s. 1).

Maktapparatet til Hitler bar hele tiden preg av at det var kun mennesker som var positive til førerens politikk som overlevde. I flere tilfeller kvitter Hitler seg med personer som ikke er udelt positiv til hans store mål og ikke minst tempoet han la opp til for å nå disse. Noen avskjeder var tilfeldige som Blomberg og Fritsch i 1938, mens andre som Ernst Röhm var mer planlagt i de lange knivers natt juli 1934. Forskjellen her er både måten avskjeden skjer på, og grunnen. Röhm var en direkte trussel mot Hitlers egen makt. Hitler grep muligheten og planla en større inn gripen for å fjerne/drepe uønskede elementer i hans regime. Blomberg-Fritsch affæren gjorde det mulig for Hitler å ta direkte kontroll over militæret, ved å avskjedige sine høytstående generaler. I begge tilfeller viser Hitler at han er handlekraftig og bruker de situasjonene han får tildelt maksimalt til sin egen fordel.

Selv om Hitler opplevde flere titalls attentatforsøk på hans liv under 2. verdenskrig, så klarte han i stor grad å holde sine undersåtter i stramme tøyer. Hans måte å holde kontroll på og treffe riktig i store avgjørelser gjorde det mulig for han å fortsette med megalomane planer. Han kan ha blitt oppfattet som en bølge det ikke var mulig å stå imot. Hitler skapte stor entusiasme hos mange, selv om folk kunne være uenig i deler av hans politikk. De rasemessige delene av politikken hans er ikke diskutert i denne oppgaven, med grunnlag i at de ikke hadde den største betydning i de fire utenrikspolitiske casene.

Hitler viste også at han forfordelte de som klarte å jobbe mot hans mål. Hans *“historiske mål”* for Tyskland og den tyske rase trumfet alt. Målene hans kan tas ut fra hans to bøker. Den tyske rasen fortjente mye mer enn den hadde, ifølge Hitler. Han var bitter på måten keiserriket Tyskland tapte krigen på, og klarte å ta i bruk politiske og sosiale strømninger til hans fordel når han tok over kontrollen til nazistpartiet. NSDAP fikk tilhengere i alle sosiale lag, men først og fremst hos eliten. Allerede fra hans første radiosending proklamerte han at han skulle gjøre Tyskland stort igjen. Han skulle skape et enhetlig og homogent Tyskland hvor alle hadde samme mål. Hans mål. I flere tilfeller klarte han dette ved bruk av hans taleevner, retorikk, og intimidasjon, både

når det gjaldt private samtaler og store menneskemengder. Det er helt sentralt at Hitler bøyd andre til sin vilje. Hans vilje innebar et Tyskland skulle formes etter hans ønsker. Det tyske folk skulle være den beste og største på kloden, og skulle derfor ha den beste levestandarden mulig. For å oppnå dette, behøvde han å skape et Tyskland som ønsket å dra i samme retning som han. Intellektuelle aktiviteter ble tilsidesatt for lojalitet og underleggelse. De store massene var ikke intelligent nok til å påvirke noe av betydning. Det var kun genier som han selv som hadde slik påvirkningskraft. Fysisk fostring og en indoktrinering av meninger skulle skape et slagkraftig Tyskland som kunne erobre sine mål. Menneskesynet til Hitler kan dermed være med på å vise hvordan han var villig til å gamble med så mange liv gang på gang.

Gambleren Hitler

Hitler var villig til å satse mer enn alle motstandere han møtte på veien. Hitler levde virkelig etter det tyske keiserrikets slagord “seier eller død!” fra krigen som formet han. Spesielt under Anschluss og Sudetenkrisen når Tyskland var godt rustet militært, utnyttet han bevisst at hans vilje var større og sterkere enn hans motstandere. Hitler var flink til å merke og utnytte andre sine svakheter. Som en pokerspiller gikk han “all in” med hele militæret som innsats. Hans unike maktposisjon i Nazi-tyskland gjorde det mulig for ham å satse alt med en helt annen tyngde enn hans demokratiske motstandere. Han hadde mye større kontroll på sine kort enn hans motstandere som flere ganger var preget av kriser og uro. Det er sannsynlig at Hitlers maktposisjon innad i Tyskland gjorde det mulig å handle med såpass stor risiko. Hans nærmeste i Nazi-tyskland var ved flere tilfeller enig med førerens mål, men når han møtte motstand i måten han ville oppnå disse målene, så forsvant gjerne de aktuelle personene fra sine maktposisjoner.

Hitler kan ha satt seg i en posisjon hvor han var nødt til å gamble. Helt siden han fikk makten i 1933, fokuserte han på å styrke militæret. Et sterkt Tyskland var det overordnede målet. Uten en slagkraftig Wehrmacht var alle utenrikspolitiske mål umulige. Innlemmingen av tysktalende folk utenfor rikets grenser, og erobringen av mer plass for den tyske rasen Hitler mente var uovertruffen var mål som ikke kunne oppnås av diplomatiske krefter alene. Disse to målene kan sies å være de aller viktigste for Hitler på 1930-tallet. Fram til 1937 styrte det økonomiske geniet Hjalmar Schächt, men da Schächts meninger om økonomi ikke samsvarte med Hitlers ønsker for en stadig mer kampdyktig nasjon, ble han tilsidesatt. Göring sine tanker var mer i tråd med

Hitlers ønsker. Hans 4-års plan som ble implementert fra 1936 fokuserte på at Riket skulle være mest mulig selvforsynt og uavhengig av internasjonal handel i størst mulig grad. Avhengighet av andre land for å få tak i viktige varer ble sett på som en svakhet, og Hitler var ikke en mann som viste svakheter. Råstoffer riket ikke hadde fra før skulle utvinnes syntetisk, som for eksempel kull og olje. I tillegg var Görings fokus på opprusting helt essensielt for å vinne førerens gunst. Det at planen skulle bli feilslått, viser at Hitlers vektlegging på vilje til å få til hans mål var helt overordnet. Sunn fornuft hos eksperter og andre samfunnsvitere var fullstendig uinteressant for Føreren. Hitlers historiske mål var foran alt. Det tredje riket skulle vare i 1000 år, men imploderte fullstendig etter 12 år. Visjonene til Føreren var ekstreme. Hans planer om å modellere Tyskland og etter hvert Europa etter sitt eget hode må sies å ha vært utopiske mål. For å danne en slik utopisk verden, er man nødt til å forandre på mye i den virkelige verden. Hitler fryktet et kort liv, og følte på et press for å oppnå sine mål på kortest mulig tid. Denne oppgaven vil derfor påstå at Hitlers var en opportunist som gamblet med alt han hadde når han hadde muligheten. Dette var en belest mann med ekstreme retoriske ferdigheter, og en voldsom tro på seg selv. Han tok seg tid til å lande avgjørelser, men var rask og nesten urokkelig når han hadde bestemt seg. Som en pokerspiller gikk han all-inn når han skapte et slagkraftig Tyskland. Innføringen av verneplikten og remilitariseringen av Rhinland skjedde raskt og voldsomt. Etter det brukte han sin nye posisjon til å oppnå større mål og større muligheter for å gå inn i historien slik hans helter Frederick og Bismarck hadde gjort. Han skapte derimot for seg selv en helt unik posisjon i verdenshistorien som står i sterk kontrast til sine helter. Hans vilje til å ofre alt, inkludert menneskeliv er det største bevis på hans gamblervilje.

Noen historikere ser på Hitlers utenrikspolitikk som et ledd i en større plan mot verdensherredømme, mens andre fokuserer mer på Hitlers behov for å ta store utenrikspolitiske seirer for å øke populariteten på hjemmebane. Til slutt har det blitt argumentert for at de økonomiske problemene Nazi-tyskland erfarte etter 1936 var totalt bestemmende for Hitlers utenrikspolitikk.

Hitler talte til sin generalstab den 22. August 1939, 10 dager før Tyskland invaderer Polen. Det er tenkelig at han prøvde å oppildne sine generaler til krig, men hans væremåte og tankesett skinner også igjennom. Den stormannsgale gambleren og opportunisten Adolf Hitler kommer fram i lyset.

“I bunn og grunn hviler alt på meg, på min eksistens, på grunn av mine politiske talenter. Videre, det faktum at antageligvis vil aldri noen noensinne igjen ha den tillit fra hele det tyske folk som jeg har. Det vil i fremtiden antageligvis aldri være en mann med mer autoritet enn jeg har. Min eksistens er derfor en faktor av stor viktighet. Men jeg kan elimineres når som helst av en kriminell eller en tulling.”

“Det er lett for oss å ta avgjørelser. Vi har ingenting å miste; vi har alt å vinne. På grunn av våre restriksjoner er vår økonomiske situasjon slik at vi bare kan holde ut noen få år til. Göring kan bekrefte dette. Vi har intet annet valg, vi må handle. Våre motstandere kommer til å risikere en hel del og kan bare vinne litt. Storbritannias risiko i en krig er utenkelig stor. Våre fiender har ledere som er under middels. Ingen personligheter. Ingen herrer, ingen menn av handling.”

“I referanse til tidligere hasardiøse foretak. Jeg skulle ha blitt steinet hvis det ikke viste seg at jeg hadde rett. Det farligste steget var invasjonen av den nøytrale sonen (Rhinland). Bare en uke før, jeg fikk en advarsel gjennom Frankrike. Jeg har alltid tatt en stor risiko i den tro at jeg ville lykkes. Nå er det også en stor risiko. Jernnerver, jernvilje.” (Hitler, aug. 1939, s. 2)

Referanseliste

Evans, R. J. (2006). *The Third Reich in Power: How the nazis won over the hearts and minds of a nation*. Penguin Books.

Hitler, A (feb. 1939). *Hitler's Secret Speech to Military Commanders (February 10, 1939)*.
https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1543

Hitler, A (aug. 1939). *Hitler's Speech to the Commanders in Chief (August 22, 1939)*.
https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1546

Hitler, A (2022). *Mein Kampf*. Digicat

Hitler, A (1928). *Zweite Buch*. Archive.com. https://archive.org/stream/pdfy-LJ6TYTWXd-mi-Hxg/Zweites%20Buch%20%28Hitler%27s%20Secret%20Book%29_djvu.txt

Hossbach, F (nov. 1937). *Summary of Hitler's Meeting with the Heads of the Armed Services on November 5, 1937 (Hossbach Protocol of November 10, 1937)*. https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1540

Kershaw, I (2008). *Hitler: A biography*. W.W. Norton & Company.

Longerich, P (2019). *Hitler: A life*. Oxford univerisity press.

Reuth, R. G. (1992). *Joseph Goebbels Tagebücher Band 3: 1935-1939* (2. Utg.) Serie Piper.

Ullrich, V (2017). *Hitler: A biography Volume I. Ascent*. Vintage.

